

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 15 • год. ХСVII • 16 август 2019 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

КОМИТСКОТО СЕЛО СЛАВИ ГЕРОИТЕ СИ

Гост на събора в Славейно бе
вещепрезидентът Илияна Йотова

Тазгодишният национален тракийски събор, който се проведе на 3 и 4 август в смоленското село Славейно, бе посветен на 116-та годишнина от Илинденско – Преображенското въстание и 115 години от гибелта на знаменосеца Кольо Шишманов. Традиционни организатори са Съюзът на тракийските дружества в България, община Смолян, кметството в с. Славейно, ГПК „Мурджов пожар“, читалище „Съгласие 1883“ и Църковното настоятелство в с. Славейно.

Участие в събора взеха Красимир Преманов – председател на Съюза на тракийските дружества в България, Краснодар Беломорски – заместник-председател на ЦР на СТДБ, проф. Стати Статев – член на ЦР на СТДБ и ректор на УНСС, София, членове

вете на Върховния комитет: чл.-кор. проф. д-н Георги Михов – ректор на ТУ, София, д-р Ваня Иванова – редактор на сайта на СТДБ и член на ръководството на ТЖС, Дора Янкова – депутат в 44-тото НС, Мария Консулова – председател на тракийското дружество в Смолян, Ели Воденичарова – председател

на тракийско дружество „Родопи“, Асеновград, Величко Пачилов – почетен председател на Централен клуб „Родопи“, роднините на Пею Шишманов, тракийци от редица градове на страната, местни граждани и гости на Славейно.

Вицепрезидентът Илияна Йотова бе официален гост на събора в Славейно. Програмата започна на 3 август с панихида в памет на загиналите във въстанието, отслужена в храм „Св. пророк Илия“ и продължи с посещение на изложба, тържествен митинг, концерт и заря. Интерес предизвика изложбата на талантливата художничка

Милена Найденова, която беше посетена от участниците и гостите на събора.

Тържественият митинг беше открит от Велко Палчев – кмет на Виево. Той представи участниците и гостите на събора и приветства жителите на селото. Слово, посветено на Илинденско-Преображенското въстание и ролята на комитското село Славейно в него, произнесе проф. Стати Статев (Словото поместваме отделно).

В словото си Илияна Йотова акцентира на отдадеността на всички жители на Славейно в борбата за свобода на Родопския край. „Илинденско-Преображенското въстание е израз на изстраданата мечта на всички българи за единение. Шепи герои се изправиха срещу териториалните кроежи и интересите на Великите сили, показаха, че няма да сложат оръжие в краката на поробителя, докато не постигнат обединение.“

„Търгнаха на отчаяна, но достойна битка за справедливост. Не се поколебаха и без страх оставиха костите си по родната земя, за да се докосне тя до свободата, а българският народ да постигне своето обединение. С безстрашието си отреди достойно място на Илинденско-Преображенското въстание в безсмъртната хроника на историята на България, в пантеона на героите на един славен и единен народ.“

Продължава на 2-а стр.

ПРИЗИВЪТ НА БУЗЛУДЖА: „ЕДИННИ ЗА БЪЛГАРИЯ“

Стотици социалисти се събраха на 27 юли т.г. на националния си събор в Бузлуджа. По данни на организаторите на Историческата поляна бяха около 40 хиляди души. Левицата отбелязва 128 години организирано социалистическо движение. Съборът се провежда под мотото „Бузлуджа 2019 – Единни за България“. На сцената бяха поканени лидерът на БСП Корнелия Нинова, ръководството на партията, депутати от ПГ на „БСП за България“, коалиционни партньори на БСП, настоящи кметове от левицата. Тук бе и председателят на ПК „Тракия“ Стефан Начев. Както е известно ПК „Тракия“ е член на коалиция „БСП за България“.

В своето слово лидерът на БСП Корнелия Нинова заяви, че партията не се продава, не се предава, а продължава с вярата на хиляди социалисти. Нинова обърна внимание, че ГЕРБ се отказват от ключовите си кметове. Лидерът на БСП подчерта, че партията ще държи на своите успешни кметове

и отново ще ги издигне.

„Но ще имаме и много млади и нови кандидати, подкрепете ги, нека всички работим за тях, за да има приемственост и обновление“, каза още Нинова. Лидерът на партията изтъкна, че БСП е първата политическа сила със своя платформа за местния вот. Бяха обявени и новите носители на наградите на БСП. С наградата „Димитър Благоев“ е удостоена проф. Искра Баева, а са наградата за политическа публицистика „Георги Кирков“ Къринка Кърдинова и чл.кор Иван Гранитски. Иван Гранитски е член на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества в България.

НАЦИОНАЛНО ЧЕСТВАНЕ
НА 116 ГОДИНИ ОТ ИЛИНДЕНСКО-
ПРЕОБРАЖЕНСКОТО ВЪСТАНИЕ

17 АВГУСТ 2019 Г.
ПЕТРОВА НИВА

ЗАПОВЯДАЙТЕ!

ПОКЛОН ПРЕД АПОСТОЛА НА СВОБОДАТА

182-ата годишнина от рождението на Васил Левски бе чествана в цялата страна. На тържествената проверка заря в родния му град Карлово слово произнесе президентът на Република България Румен Радев, който каза: „Някой беше изчислил, че е живял 13 000 дни. За тези дни Левски преобърна времето, изтръгна народа от робската апатия, даде на историята нов век, а на държавата – предначертание. Написа с личната си съдба националния ни епос. И заживя в паметта на поколенията като Апостола на българската свобода. И както Свободата не може нито без Екзарха, нито без Караджата, тъй и ние не отделяме Дякона от Апостола. Той е нашият застъпник пред времето и нашият съдник пред историята. Левски определи бъдещата държава само с една дума – Храм. Днес този Храм е оплячкосан. А демократската република е превърната в декор, зад който похитителите безчинстват. Живеем привидно свободно, но мнозина са лишени от възможността да живеят достойно. А има ли свобода без достойнство?“

Животът и делото на Апостола на свободата са вдъхновявали тракийци в борбите им за национално освобождение. Техните потомци, обединени в Съюз на тракийските дружества в България с председател Красимир Преманов, заедно с представители на Тракийския научен институт и Софийското тракийско дружество положиха венци пред паметника на Васил Левски в столицата.

Членовете на тракийското дружество „Странджа“ в Бургас, редовен член на СТДБ, почетоха годишнината от рождението на Васил Левски с поднасяне на венци и цветя пред паметника на Апостола на Свободата в Морската градина. Председателят на дружеството Стефан Колев поздрави присъстващите членове на дружеството с годишнината от рождението на любимият син на България Васил Левски. Той цитира думите на Апостола, записани в писмо до негов съмишленик: „За Отецеството работя, байо! Кажи ти моите и аз твоите кривини, па да се поправим и всички да вървим наедно“. Годишнината от рождението на Апостола бе почетена от тракийци в Пловдив, Варна, Стара Загора, Ямбол, Сливен, Хасково, Любимец, Созопол, Несебър, Кърджали, Димитровград, Асеновград, В. Търново, Русе и др.

Членовете на тракийското дружество „Странджа“ в Бургас пред паметника на Левски в Морската градина.

■ За Националната инициатива – експедиция „По обратния път на дедите ни“ четете на стр. 8

СВОБОДАТА НА РОДОПИТЕ ТРЪГВА ОТТУК...

„Днес сме тук, на това свято за Отечеството място – будното и борческо село Славеино – престолнината на Петия Ахъчелебийско-Скеченски въстанически район, 116 години след Илинденско-Преображенското въстание и 115 години след гибелта на неговия родопски байрактар Кольо Шишманов, за да отдадем своята почит и да сторим дълбок поклон пред родолюбието и саможертвата на героите, сложили главите си пред олтаря на свободата. С дълбоко уважение и възмущение да се преклоним пред техния несломим дух и пословично родолюбие, пред непокорната им борба за независимост, да склоним глави пред свободолюбието на комитите, за които освобождението е висша кауза, а независимостта и целостта на Отееството – висш идеал.

Илинденско-Преображенското въстание е въстание на последните апостоли. Без да се наричат така, неговите дейци, водачи, идеолози, вдъхновители следват светлия пример на апостолите на Априлското въстание и като тях искат да възпламенят моралната съвест на просветена Европа. И те говорят за несправедливостта към България, за особения принос на нейния народ за изграждането на темелите на европейската цивилизация, за

Слово на проф. Стати Статев на събора в Славеино

зависимостта, подчинението и произвола, на които е подложено българското население.

По своя характер и цели Илинденско-Преображенското въстание е продължение на българската национално-демократична революция от времето на Възраждането и проява на непобедимата морална сила на нашия народ. Въстанието, което отбелязва връхна точка в национално-освободителната борба на македонските и тракийските българи, е дързък боен зов към империята на султаните, зов за братска помощ към освободените отатък Рила и Родопите, зов за човешко съчувствие и за правда към целия цивилизован свят, зов за свобода, в името на която народът се вдига на крак и свързва съдбата си – живот, имот и чест – с изхода от борбата.

Славеино неслучайно става център на борбите в Средните Родопи. Както и неслучайно в този район славеиновци най-масово участват във въстанието. Защото тук, в това комитско село, е буден стремежът към просвещение, към наука и напредък. Тук хората съхраняват християнската си православна вяра, за тях има едно верую – свободата, и една Родина – Бъл-

гария. Тук е кипял духът за борба и жаждата за свобода, твърдостта и вяратата на хората, техният неутолим стремеж да се присъединят към Майка България. Затова всяка година в началото на август Съюзът на тракийските дружества в България събира в Славеино родолюбци, за да засвидетелстват своята почит към героите от Илинденско-Преображенското въстание, защото свободата на Родопите тръгва оттук и защото Славеино е едно от знаковите места в този край, изразило волята си да живее свободно, независимо и обединено.

През лятото на 1902 г. е сформирана чета с младежи от Славеино и околните села. Всички четници и цялото население на селото полагат клетва за вяроност в къщата на баба Мария и Кольо Петровски в присъствието на Кольо, учителя Вълко и свещеника Ангел Инджов. Целувайки евангелието, кръста и камата на Кольо, изричали „Свобода или смърт!“.

Знамето на четата, извезано от баба Мария, е връчено на младия комита Кольо Шишманов. За войвода на четата е извикан от военното училище в София славеиновецът Пею Шишманов, съученик на Гоце Делчев, и за прикритие от турските власти е назначен за учител в местното училище.

Четата играе важна роля в общата борба за свобода, а Славеино става център на революционната борба в Средните Родопи до Илинденско-Преображенското въстание 1903 г. и след него.

На 5 юли 1903 г., след конгреса на Петрова нива, в местността Свети дух край Славеино се провежда т.нар. Родопски конгрес, който приема тактиката на Илинденско-Преображенското въстание, утвърждава структурата на района, като формира пет бойни участъка и избира боево революционно ръководство за целия район с председател Пею Шишманов, наричан родопският Гоце Делчев, човек „велик по душа“ и „скромнен по природа“. Избрана е и околийска чета с войвода Пею Шишманов и подвойвода и знаменосец Никола Шишманов.

В края на юли и началото на август 1903 г. четите се отправят към изходния пункт – местността Кралов камък (между Чокманово и Райково), откъдето всяка поема към определения ѝ участък. Придобита е свободна четническа територия. Действията на въстаниците блокират близо 10-хилядната турска армия и правят невъзможно прехвърлянето ѝ в останалите въстанически окръзи. По този начин Ахъчелебийско-Скечанският район

дава своя принос в Илинденско-Преображенското въстание.

Кольо Шишманов е родопският знаменосец на Илинденско-Преображенското въстание, безстрашен и смел комита, страшилище за поробителите. Племенник е на войводата на четата, Пею Шишманов, която води сражение в местността Синура над Карлуково. Там Кольо е ранен и се самоубива, за да не бъде заловен жив. Трупът му е докаран за разпознаване в родното му Славеино. Има разпореждане, ако бъде установено, че е местен, в селото да започнат масови арести. Затова дори майката на мъртвия четник отказва да го идентифицира. На другия ден трупът е погребан без свещеник.

Когато през август 1928 г. се отбелязва 25-годишнината от Илинденско-Преображенското въстание и живите участници в него поднасят адрес на Пею Шишманов, с пословичната си скромност той казва: „Родината и родният край ни зовяха да им помогнем и аз и моите другари пороботихме, доколкото можахме.“

Съюзът на тракийските дружества в София взема решение костите на Пею Шишманов и Никола Шишманов да се пренесат на Хайдушки поляни. Това става на 19 август 1967 г., където сега е паметната плоча. „В страницата на историята на родопските българи Пею ще остане да заема едно от най-видните места. Неговият добър характер, неговото силно родолюбие и редица високоблагородни качества ще останат като кумир на неговите съотечественици. Пею никога не прояви личен егоизъм, за слава и почит, за корист и блага, а всякъде даваше и жертваше всичко и себе си за българското дело, за доброто на България“, пише Георги Попанастасов.

Родопите винаги са били, са и ще бъдат пазител на българщината. Затова днес тук, в родопското село Славеино, почитаме свящото дело и непоколебимото родолюбие на въстаниците.

За да знаем, помним и предаваме на бъдещите поколения тяхната велика саможертва, техният несломим дух, техният истински патриотизъм. За да работим всички „за българското дело, за доброто на България!“ За да я има нашата мила родина! Дълбок поклон пред паметта на загиналите за Отечеството! Нека бъдем достойни за тяхното героично дело! Да живее България!“

РАВНОСМЕТКАТА НА ТРАКИЙЦИ ОТ СТАРОЗАГОРСКИЯ РЕГИОН

На 2 август т.г. в Тракийския дом в Стара Загора се проведе заседание на Регионалния съвет на тракийските дружества от Старозагорски регион – Казанлък, Раднево, Ракитница, Енина, Дъбово. То бе водено от Цанко Атанасов – председател тракийското дружество „Одринска

епопея“ – Стара Загора и председател на Регионалния съвет на тракийските дружества от Старозагорски регион. Заседанието протече при следния дневен ред: 1.Отчет на проведените мероприятия и предстоящи задачи 2.Организационни въпроси, свързани с дейността на дружества-

та в региона

По точка първа председателите отчетоха дейността си за изминалия период и информираха за предстоящите задачи до края на годината, както и за съвместната им работа с други НПО – организации и местни институции в съответните селища в реги-

она. Обсъдени бяха и въпроси, свързани с Националната програма на СТДБ и предстоящите мероприятия до края на годината. На заседанието присъства Кирилка Иванова, член на ръководството на старозагорското дружество и председател на Клуба на жената тракийка при тракийско

дружество „Одринска епопея“ – Стара Загора. Председателят на Регионалния съвет на тракийските дружества – Стара Загора г-н Цанко Атанасов изказа благодарност на всички председатели за тяхната активна работа за тракийската кауза и запазване на тракийските идеали.

Продължава от 1-а стр.

Вицепрезидентът се обяви против опитите за изкривяване на историческите факти. „Много са гласовете днес, които делят героите на наши и чужди. Героите принадлежат на народа, който ги направи такива, в името на който те дадохме живота си“, подчерта Илияна Йотова. По думите на вицепрезидента пренаписването на историята е унижение на паметта на загиналите и хилядите, прокудени от домовете си, оскърбление към напоевата с кръв и сълзи родна земя“.

Към събралите се на тържествения митинг вицепрезидентът Йотова се обърна с думите: „Вие сте достойни на-

КОМИТСКОТО СЕЛО СЛАВИ...

следници на славни хора. Такива сте тракийците – борбени, непокорни, пример за отдаденост и любов към род и родина. Илияна Йотова поздрави Съюза на тракийските дружества в България за активната им дейност.“

Приветствие към присъстващите произнесе и Красимир Преманов, който акцентира на българския характер на въстанието. Той наградил посмъртно с медал „175 години от рождението на Капитан Петко Войвода“ бившият кмет на село Славеино Тодор Горялов и общественика и краевед Димитър Мариновски. Първият ден от събора приключи с тържествена заря.

Приветствие поднесе и заместник областният управител Владимир Гърделов.

На 4 август в местността „Хайдушки поляни“ пред паметника на преобразенци и пред гробовете на Пею и Кольо Шишманови бяха поднесени венци и цветя.

„СЛЪНЦЕ ГРЕЕ, ГУГУТКА ПЕЕ!“

За трети път с. Гугутка посреща на своя фестивал певчески и танцови изпълнители от Ивайловград, Свиленград, Хасково, Раднево, Крумовград, Сладун, Аврен, и още много градове и села. Фестивалът за автентичен фолклор „Слънце грее, Гугутка пее“ в село Гугутка предлага и кулинарно изложение с гозби, което също предизвиква вниманието на гости и изпълнители. Тракийският хор „Яни Попов“ към тракийското дружество в Ивайловград грабна специалната награда на журито. Истинска палитра от фолклорни песни и танци завладяха сърцата на млади и стари.

ПЕТКО КИРЯКОВ – РОДОПСКИ ВОЙВОДА (1844–1900)

СТ. Н. ШИШКОВ

(Продължение от предишния брой)

Както Дуван Хисар, тъй и другите български села в онзи край, доста време са се опирали на турците; но като видели, че няма да устоят, покорили се с условие да не плащат данък на царя. Тогава турците, успели да основат в Дуван-хисарската котловина четири малки турски селца: Ходжакьой, Каракаяк, Фъндажак и Бадурен. По-после през времето, когато турците за да оздравят съмнителното си положение в широките Родопи, захванали кое с добре кое е сила – според времето и мястото – да турчат българите, излезли двама беговци, а именно Токатчилъ и Кара Хасан, нападнали Дуван-хисарци и искал да изтурчат жителите му. Но Дуван-хисарци юнашки се бранили и могли да запазят християнската си вяра, като пожертвували правото си да не плащат данък. (Не можем да се съгласим с авторското твърдение, че потурчване е имало и с добрем, наред със силата на мечът, което значи доброволно напушане прадядовската си християнска вяра и приемане мохамеданската. Доколкото се знае до днес, никде в Родопите не се среща из многобройните предания за тоя грозен в историята акт, че някое село доброволно е приело да се потурчи. Напротив, всички до сега познати предания и спомени, запазени и у помаци, у българи, изтъкват, че без резня, без човешки жертви, без съпротивление често пъти достигало до истински героизъм и самопожертвователност, потурчване не е ставало. Отделни единични случаи не могат да се земат за обща норма, защото такива не само в Родопите ги не само в минали времена е имало, но и такива пак почиват на външни влияния и причини, а не са плод на незатвърден духовен мироглед. С.) В това страшно време много домакинства избягали от селото, слезли долу в полето, дето турчене не е имало, и основали сегашното село Булгаркьой в Кешанско. От друга страна останалите водили постоянна борба с четирите турски селца в котловината, които най-после, за да се отърват от катадневни главоболия, преселили се по-навътре в планинските места и основали друго село.

Приказва се, че и други 12 села в близкото поле имат потеклото си от Дуван Хисар. Теснотията на мястото от време на време е принуждавала по няколко домакинства да се изселват от котловината и да слизат в полето. Всичките села, за които се приказва, че са заплодени от Дуван Хисар, са зачували носията, нравите, обичаите, говорът и песните на старото си село.

Когато се подигна гръцко-българския черковен въпрос, и българите от Пловдив, Хасково, Одрин и вътрешните родопски села отхвърлиха патриковото владичество, жителите от Дуван Хисар бяха първите в оная околност, които изпъдиха гръцкия владика. После те подбудиха още няколко

села във Ференско, Димотишко и Гюмюрджинско да последят в техния път. Главните работници по въздигането на българщината в югоизточна Родопя бяха Петко Калоянов, поп Васил Райков и Коста Търников от Дуван Хисар, Гаврил чорбаджи – прочут по голямото му богатство, възпято и в една нова тамошна песен – и Марин чорбаджи от село Голям Дервент. Тези големци, влиятелни и пред правителството, спомогнали са в много села да се настанят български учители, да се въведе българския език в училищата и славянския в черквите. (Покойният Петко войвода ми казваше, че п. Васил Райков е бил от с. Булгаркьой и той пръв е бил борецът да се замени в училищата там гръцкия език с български. Виж „Родопски напредък“ год. I, ст. „Ив Беломорската равнина“. С.)

По-нататък за родът на Петка покойният Константинов на стр. 12 ни дава следните бележки:

„Още от старо време в това село (чети Дуван Хисар) е имало по едно по-първо лице, почитано от турските власти и припознавано от тях като представител на цялото село. Това лице носи название коджабашия. В Дуван Хисар почитан и припознаван е бил родът на Калояновците, защото според едно местно народно предание, тая голяма фамилия водила потеклото си от българския цар Калояна. От запомнените до днес членове от тая фамилия най-влиятелен и най-почитан е бил Калоян кехея. Него го наследил син му Петко Калоянов, а пък след него големството се припаднало на синът му на днешния големец и мидюр Калоян Петков (чети 1885 год.). Имената Петко и Калоян едно по друго се пръждат от баща на син, от син на внук и т.н. Към тая фамилия принадлежи и най-новият родопски войвода Петко. За забелязване е и това, че между мъжките собствени имена най-много се срещат Калояновци“.

Намерихме за добре да приведем изцяло горните сведения от книжката на г. Константинова, защото мислим, че трябва да се знае по-ясно мястото и родът, отдето е Петко. Българското население, тласнато и поставено в особени географско-етнични и поминъчни условия, както в Беломорските крайбрежия тук, тъй и вътрешността на Родопите, между другите, си характерни чърти е известно и по своята неустрашимост и етническо хладнокръвие и към всички зли премеждия, каквито би се случили човеку през живота. То се отличава при това и с една чудесна издръжливост и не възискателност в своите нужди. Естествено е, че тези негови типични чърти в характерът му са плод на тия именно особени географски и трудни за него поминъчни условия, които с поколения са го калили и калят в такава издръжливост, устойчивост в живота и неустрашимост. (Детето още от най-ранните си години се излага на тия трудности в живота и постепенно свиква и се калява в тях. Ако бащата е занаятчия – дюлгерин, бакърджия, калайджия и др. – той завежда сина си още от 5 годишната му възраст с него по чужбина, дето то се научава на всички мъчнотии, на които е изложен и баща му. Ако е земеделец или овчар, тоже детето се привиква към работите на родителите си, или последните ако имат три-четири и повече синове, дават ги с чужди хора на разни занаяти. Ето защо, отивате в някое помашко или турско село, срещате малко българче, което

ливост, устойчивост в живота и неустрашимост. (Детето още от най-ранните си години се излага на тия трудности в живота и постепенно свиква и се калява в тях. Ако бащата е занаятчия – дюлгерин, бакърджия, калайджия и др. – той завежда сина си още от 5 годишната му възраст с него по чужбина, дето то се научава на всички мъчнотии, на които е изложен и баща му. Ако е земеделец или овчар, тоже детето се привиква към работите на родителите си, или последните ако имат три-четири и повече синове, дават

упорито носи тежката копая с кал на гърбът си през дневната работа на баща си или майстора си, а ноще с конят или мулето на кърта да го пасе и варди. Ако баща му или господарят му е калайджия или бакърджия, малкото чираче помага във всичко, ходи вечер и сутрин из къщите да събира храна за себе си и баща си или майстора си и само е изложено на безброй премеждия, привиква да се пазят от кучета, от дивеч, от лоши хора и др.т. През което родопско село и колибак и да минете лете, вие ще видите малки българчета или помачета да карат сами натоварени коне с дърва или храни, грижат се за тях и ги управляват, или пък закарвали малко стадо овце, кози, говеда из дивните усои и скали, пасат ги, събират ги и ги пазят сами от всичко, колкото техните природно по възрастта им сили допускат това. Не рядкост е и 10–12–15 годишни момичета сами да вършат такива кърски, тежки и не природни тям работи на своите родители.

До колко и женският пол е свикнал и приучен на такива тежки работи и до колко и той не пада по-доле, ако не и повече, по издръжливостта си от мъжкия в Родопите, може да се види от това: жени, на които мъжете са по чужбина, сами впрягат воловете и изорават нивите си, карат с добитъците си всичко, що е потребно за в къщи и мн.др. Тук има професионални киреджийки жени 40, 60 и 60 годишни, които редовно ходят в полските градове с дни път и карат кирии и храни с добитъците си.)

При такива условия в живота и такава среда и Петко Киряков е прекарал своите най-ранни години. Баща му е бил беден и прост човек и поради това той държал сина си до 15 годишната му възраст при себе си да му помага в полските и домашните работи и чак тогава Петко се сетил, че му е потребно да знае нещо, колкото за себе си, както казват тъдява, и да чете и пише. Без да слуша баща си, Петко около две години посещавал селския метох, дето по тогавашните училищно-келийни наредби можал да се научи да разпознава гръцкото четмо и да пише с гръцки букви български думи, както е било обикновено тогава. У Петка имало замисъл да се учи по-нататък, та молел баща си да го прати в някой от близките градове: Гюмюрджине, Фере или Димотика, дето естествено имало много по-добри учители, за да научи нещо повече, ала тъкмо в това време неочаквано премеждие в родителския му дом го отклонило еднъж за всякога от това му намерение.

Петко имал брат по-голям по име Матю. По онова време е бродел из цялото ширине на Източните и Средните Родопи, от Хасковско до устието на Марица, друг чутовен юнак, твърде много прославен по своето юначество, именно Ангел войвода. Петковият брат е имал някъде срещи с Ангела, знаел много епизоди от неговия

героизъм и всичко това предавал и на Петка. Това са били първите семена, хвърлени на добра почва за бъдещия родопски войвода, чиято отзивчива душа и буен темперамент тъкмо схождали за такъв свободен горски живот за свободата на родината си. Явява се и една случка, която бързо решила, каква ще бъде съдбата на младия Петка. Бащата на Петка бил наклеветен пред турските власти от негови зложелатели, разкарван из Гюмюрджине и Фере по затворите и разсипан материално. По това време и турци – разбойници по подклада пак от същите неприятели на Петковите родители убили и брата му Матя. Всичко това тъй се стекло на веднъж и зле повлияло на Петка, че той, въпреки младата си още юношеска възраст, се решил да земе пушката, да улови гората и дири отмъщение. (Покойният Петко ми казваше, че много силно повлияли на въображението му епизодите из героичните дела на Ангел войвода и имал силно желание да го види, обаче това не му се удало, защото Ангел войвода наскоро бил убит. При все това Петко сполучил отсетне да се срещне с един от Ангеловите другари, някой си Иван, родом от Одрин. За Ангеловата смърт ето що знаеше покойният Петко: „Ангел войвода е бил юнак и умен човек. Той е убит по погрешка от собствен негов, другар на ден Архангеловден, 8 ноември 1860 г., между селата Челтик и Факирма, Кешанска каза, под полите на планината Курудаа. Него ден, Ангел войвода по случай именния си ден пируват с дружината си току-речи пред очите на една силна турска потеря под началството на чауш Осман ага, специално пратен да преследва Ангела. Ангел бил прибрал в дружината си един нов другар, някой си Георги Влахът, грък, който не бил още получил боево кръщение. Като наближила потерата, която Ангел спокойно чакал, войводата викнал на момчетата си да бъдат готови при първия негов знак, а на Георгия Влахът казал: „Аз те слушам, че си юнак, ала не съм виждал твоето юначество. Хайде, дръж се, земи пушката и върви подир ми“. В това време Ангел войвода в едната си ръка с бъклицата с вино, а в другата с гол нож, тръгнал към потерата и извиква гръмовито да свалят оръжието си, че до един са избити. Потерата тъй ненадейно посрещната и като видяла, че е попаднала в засада, едни от заптиите хвърлили оръжието си, готови да се предадат, а други зели разни страни да бягат. Ангел се спуснал да търси чаушът, който се бил скрил в едни тръне, като бил захвърлил пушката си. Войводата му извиква да излезе, но чаушът не излазал, като се молел за милост. Тогава Ангел почнал да сече с ножът си трънетте, за да извади уплашения чауш, а гъркът (споменатия нов Ангелов другар) стоял със зарязана пушка цял треперещ от страх. Под влиянието на страхът гъркът изгървал пушката, последната гръмнала и за нещастие улучва самия войвода, който паднал мигновно.

Продължава в следващия брой

■Списание „Родопски напредък“, където Стою Н. Шишков публикува биографията на Петко войвода

БАЛАДИЧНОТО ПЪТУВАНЕ НА ХРИСТО ФОТЕВ

„Аз искам да повярвам, че съм жив!“ –
написа поетът и такъв остана и след смъртта си

КИРИЛ МОМЧИЛОВ

Роден в Истанбул, Христо Фотев живя в Бургас, в Коджакафалиевата махала, в квартала на бежанците. В стихотворението „На баща ми“ казва:

*В Бургас
ний – бежанците – някога живе-
ехме...*

*Събирахме се ний – хиляда Тракии,
хиляда Македонии – и няколко
жестоко-маларични Беломория
ни хранеха със рибата на Черното
и своето,
и чуждото
море.*

А за Истанбул имал два съвършено автентични спомена от ранното си детство:

„Спомням си една малка, много стара жена – баба ми, майката на моя баща – и едно много огромно дърво. По-късно ми казаха, че това било смокиня. Една голяма градина в старата Българска патриаршия. Много зеленина. Спомням си слизането от един кораб в една голяма лодка... По-късно ми обясниха, че това било корабът на една английска компания, която поддържала курса Истанбул – Бургас – Варна – Констанца – Одеса. На рейда катер от пристанището идвал да вземе пътниците, сред които съм бил и аз, майка ми, баща ми и малкото ми братче. Фактически истинският мой живот започва в Бургас, в така наречената Коджакафалийска махала, кварталът на бежанците. Аз живеях в една малка къщичка, която беше в двора на по-голямата сестра на моята майка... Там, сред децата, моите връстници и приятели, аз се научих на езика на моята майка и баща – родния си език, родния си език, който до тогава не знаех, понеже в Истанбул съм бил гледан от леля ми Мария, която се е гърчела...“ (По анкетата на Кирил Готев „Разговори с Христо Фотев“. (1998)

Живот и творчество о
Христо Фотев бил в училище „Петър Берон“ едно от първите септемврийчета, бил най-малкият бригадир от бригадата в Босна-Визица...

Първото му отпечатано стихотворение „Бригадири“ откриваме във вестник „Черноморски фронт“ от 1948 г.

Първата му героична балада е „Бюстове“. – „Това са бюстовете на воеводи и възрожденци, разположени в Морската градина на град Бургас. Корените на баладата могат да се търсят в ранното ми детство, в махалата на бежанците. Точно там, в многобройните разкази, които аз съм забравил, но е останал спо-

менът от тях – за нападения, насилия, въстания, емиграция. Ние всички искаме да бъдем герои и наистина бяхме такива“.

Първата поема – „Изпълкомът заседава“. С нея печели конкурса на „Литературен фронт“ по случай 15-годишнината от Деветосептемврийската революция.

Първата стихосбирка „Баладично пътуване“ с баладата и поемата.

От текстовете за песни си харесвал най-много текста за Теохар Бакърджиев (....-....). – „Стана хубава песен, защото години преди това бях под обаянието на този човек и наш съгражданин“.

Нямам спомен от първата ми среща с Христо Фотев в Бургас. Сигурен съм, че съм обикнал най-напред поезията му, а след това и него – романтичния поет на нашата младост, независимо от всичките му странности. Помня го като млад и красив, красив и див, какъвто и сам се изповядва:

*„Бях на самия връх
на моята младост.
Бях див –
несъразмерен и красив.
Бях млад – красив и
неправдоподобен...“*

По едно и също време, но в Русе, където учех инженерство, се запознах и с поета-бохем Иван Пейчев – неговият учител и покровител. По-възрастните читатели, които са ги виждали, ще се съгласят с мене, че двамата – ученик и учител, много си приличаха: и единия и другия можеше да оприличиш на моряк и рибар, на докер, артист или художник. Безкръвното лице на Христо издаваше безсънните нощи от търсенето на отговорите на въпросите, които сърцето му диктуваше.

В онези години, докато бях на

Паметникът на поета в Бургас

Христо Фотев

работа в ТКЗС – Грозден и в МТС – Грудово, Бургаска област, често ходех по служба в окръжния град. После журналистическите командировки по-рядко ме водеха в Бургас, но не пропусках всеки път да се отбия в ресторант „Морски вълни“, в сладкарниците „Малина“ и „Куба“ или в Клуба на дейците на културата и в „Канцеларията“ за групата на писателите на улица „Милин камък“. Когато сме били само двамата или в компания, Христо обичаше повече да мълчи. Струвало ми се е, че мълчанието лекуваше раните на душата му или през това време е „разговарял“ с вътрешния си глас за неизвестни нам неща. Рядко се намесваше в спорове, ала намесеше ли се – споровете неочаквано променяха посоката.

Прелиствам старите си бележници и откривам бегли записки от срещите ни. Връщам се назад във времето, искам да предам част от разговора, който с журналиста Стефан Христов от Бургас сме провели през януари 1984-та с Христо Фотев, три месеца преди поетът да навърши 50 години. Излишно е да казвам, че вестниците и списанията не търсеха поета. Поезията му била „нежна и подчертано лирична, с дълбок етичен заряд. – така пише в третия том на „Речник на българската литература“ от 1982 г. – Присъща ѝ е тихата тоналност, приглушената, но мелодична реч. Извънредно чувствителен, поетът търси отговор на характерните за съвременната душевност нравствени конфликти и духовни стремежи. Една от любимите му и плодотворни теми е морето, възприето не самоцелно-пейзажно, а като поетично-философска

символика.“ Позволявам си да цитирам тази оценка, защото тогава и на него я цитирахте.

– Това е една нежна академична присъда, каза ни поетът, която аз, дали ще приема или няма да приема, е без значение за идващия след мен, който ще пристъпи към моето „обещание за поезия“.

От какво се страхуваше, кое го тревожеше и кое го радваше когато бе на петдесет години?

– Плаша се от себе си, от безпомощността си в най-всекидневни положения, от откритието, че нищо в живота ми не е случайно, че за всичко се плаща... Понякога се радвам, че мога да мечтая. Кой ли е бил най-радостният и най-тъжният ден в живота на поета?

– И радостните, и тъжните ми дни са пред мен...

Предчувствал ли е Христо Фотев нерадостната си съдба, горчивия живот, който го върхлетя през тъй наречения „демократичен преход“? Далече от морето, последните си години доживя в столичния град, за който

се изповяда: „Вече се страхувам да вървя из този град, в автобусите. Не можеш да си щастлив, когато живееш между бедни и нещастни хора... Озлобявам се от днешните богатости – богати на посредственост...“

Роден на 25 март 1934 г. в Истанбул, Христо Фотев живя и твори край брега на Черно море. Превърна името си в един от синонимите на думите „поезия“, „море“ и „Бургас“. Какво бе за него морето?

– Морето е празник на природата, а не работна площадка. В морето нашата работа трябва да прилича на приключение, да притежава смъртно детските импулси на откривателството. В морето трябва да сме самото море, колкото и невъзможно да е това.

А свободата, лелеяната от човека свобода, за която през онези години искаше да напише книга със стихове?

– На Девети септември 1944-та бях на десет години. Тогава във въздуха витаеха двата вълшебни знака – ОФ, скандирани по площади и улици – инициалите на Отечествения фронт! По-късно разбрах, че това беше еманципираната надежда на народа ни... Завършвам своята „Книга за свободата“, но си мисля, че една такава книга не може да се завърши никога. Как може да се завърши нещо, което трябва да се направи така, че да продължи и след теб, което не е твое, което е на всички ни, родени под небето на тая земя – България.

Никой не може да каже колко време поетът е носил стиховете си, преди да ги излезе върху белия лист, но поемата „Книга за свободата“ излезе от печат едва в 1991 г. Първата

му поема „Изпълкомът заседава“ бе сътворена в 1959 г. Включи я най-напред в дебютната си стихосбирка „Баладично пътуване“ (Малки песни и балади, 1961), а след това и в книгите: „Пристанище“ (1969), „Спомен за един живот“ (1982), „Словесен пейзаж“ (1984), „Венецианска нощ“ (1989) и в том I на „Събрани съчинения“ (1998).

В разговори поетът и човекът Христо Фотев многократно е заявявал, че „всичко на този свят бих повторил“, че не се отказва нито от един ред от сътвореното през целия си съзнателен живот:

Кълна ви се – аз всичко бих повторил. Аз всичко бих отново изживял (...)

Аз бих повторил целия си дивен и кратък, кратък свой живот до днес (...)

И съм ридал... Самотен и незнаен.

И пак. И пак във същия Бургас до ужас съм се чувствал осезаем и изумен съм викал – жив съм аз (...)

Приемам възхитителния риск да бъда жив, не някакъв излишен и мъртъв Христо Фотев да съм аз:

Роден в Истанбул. Тридесетгодишен. Но българин. И жител на Бургас /.../

Аз искам да повярвам, че съм жив.

Такъв си остана и след смъртта: излят от бронз в Морската градина на Бургас, седнал на смокиново дърво – символ на безсмъртието, върху което е пропълзял гущер – символ на вътрешна вглъбеност и съзерцателен екстаз.

Христо Фотев ще живее и в бъдещето със своята „поезия на екстаза, поезия на любовта“, по определението на литературния критик професор Светлозар Игов.

Откъс от поемата „ИЗПЪЛКОМЪТ ЗАСЕДАВА“ (предложен ни от автора в 1984 г.)
Щастливи са родените за тебе, революцийо, и нека са щастливи! За щастието на човека трябва сега да се живее на земята... Като че беше вчера. На площада, на мястото на черните паради и белите молебени, където си сменяха местата генерала с владиката във името на бога и в името на царя, на площада тълпата, занемяла, се разкъса, като от мощно рало разорана, и ти премина, вече победила, и ти премина, много по-достъпна за хората, които те приеха като надежда и като присъда.

Тогава, помня, почна гроздобера по пясъчните хълмове и първи посрещнаха изгряващото слънце забързалите тютюнобачки... Изсъхналите пътища звънтяха под конските копита като златни и слънчогледа влюбено докосна с юношеската си глава земята, която, както каза ти, любима, принадлежи от днеска на народа. И ти вървеше. Крачеха до тебе сурово партизанските отряди. Залитаха разплакани до тебе лежалите за тебе във затвора. И ти им върна детските усмивки, откраднатата светлина им върна. Целуна бавно кървавите устни на младите си мъртви годеници и вдигнала глава, поведе бързо петима души, всичко издържали, въведе ги във залата с прозорци, почупени от изстрелите, после с портрета на царицата избърса надве-натри лакираната маса и бавно на стълбището излязла, лице с лице с нещастни и щастливи, извика властно, свила тъмни устни: – По-тихо! Изпълкома заседава.

ВИОЛЕТА ГЕОРГИЕВА:

НЕДЕЛИНСКИЯТ ДВУГЛАС НЯМА ДА БЪДЕ ЗАБРАВЕН

Сестри Георгиеви са четири сестри: Надежда, Радостинка, Роза и най-малката Виолета, и четирите родени в родопския град Неделино. Талантът наследяват от родителите си. Баща им Стефан е записан още през 1954 г. от академик проф. Кауфман и негови изпълнения са нотирани в книгата му „Неделински двуглас“. Надежда, най-голямата сестра, също е една от участничките в проучванията на Кауфман през 50-те години.

Роза и Виолета завършват музикално училище в Широка лъка, а след това и Музикална академия в Пловдив. И двете работят известно време в ансамбъл „Тракия“, а Виолета е солистка дълги години в хора на Музикалната академия в Пловдив с диригент Василка Спасова.

Първите записи за дългосвиреща винилова плоча записват през 1986 г., а самата дългосвиреща плоча е издадена от „Балкантон“ през 1988 г.

През 2007 г. Виолета Георгиева издава CD с „Песни от Неделино“ на сестри Георгиеви. Рецензията – както на дългосвирещата плоча, така и на CD-то – е на академик проф. Николай Кауфман, който има най-голяма заслуга в изследването на българския фолклор в това число на „Неделински двуглас“.

Виолета Георгиева бе единадесета година в журито на фестивала „Двугласно пеене и народна песен с международно участие – Неделино. Най-малката от сестрите разказва:

Ние сестри Георгиеви

популяризирахме първи неделински двуглас. Тъй като той се изпълняваше само по седенки и на мегдана. Две от сестрите завършихме музикалното училище в Широка лъка и след това в музикалната академия в Пловдив. Ние оценихме, че към този момент, говоря към 80-те години. Просто нямаше кой да изпълнява този двуглас и усетихме, че може да се изгубят нишките. Тогава, решихме да направим дългосвиреща плоча в Балкантон, след това тази плоча се издаде на диск който бързо се разпространи в Щатите. Това беше нашата цел и нашата идея, да дадем популярност и действително този двуглас се оцени. Той вече стана от десетте живи символи на България, включен е в списъка на ЮНЕСКО. Идеята ни е да

има последователи след нас.

Вили Георгиева разказва още за Радио Кърджали, че доволна от това, което община Неделино прави за съхраняването на двугласното пеене и е отворена за

съдействие.

Имам голямо желание да предам това което знам, като пеене, но нямам физическата възможност да пътувам постоянно това разстояние от Пловдив до

Неделино.

В началото на 80-те години е имало опасението да прекъсне неделинският двуглас и да не се чуе никога повече.

През тези години на жените в този регион на Родопите са им забранявали да пеят и да се изявяват. Когато съм идвала тук да събирам още песни за албума, когато трябваше да го издадем. Много трудно намирах хора, които можеха да ми запеят. Много беше притеснително. Радвам се, че сега се

мисли по съвсем различен начин. Виждам желание у младите и може би ще има успех, и неделинският двуглас няма да бъде забравен, каза още Вили Георгиева.

АНЕЛИЯ ЧАКЪРОВА: РАЗЛИЧНО Е ПЕЕНЕТО В ГОРНО И ДОЛНО НЕДЕЛИНО

БОЖИДАР ЧОЛАКОВ

Нашата планина изобилства от самородни таланти, музиканти, изпълнители на народни песни. Неделино е един остров в планината, където се изпълнява двугласно пеене или т.нар. Неделински двуглас. Още едно богатство в тази област сред сестри Георгиева, Деница Гочева и Снежана Кисьова са и сестри Чакърови. Пет сестри от Неделино, които изпълняват двугласно пеене от Горно Неделино, както казва една от сестрите Анелия. Анета Чакърова заучава песните от по-големите си сестри и майка си. Преди се е пяло по меджи и по седенки.

Така като искаш да кажеш нещо на любимия си го изпяваш във вид на песен. И става по-интересно и красиво. Така по седенки сме изговаряли във вид на песен към ергените, нещо като „Я та галем, ти не знаеш...“, разказва Анета Чакърова.

Малцина знаят, че има разлика в начина на пеенето на изпълнители от Горно Неделино и Долно Не-

делино. Сестри Чакърови пеят и разучават песни,

които са се раждали от ежедневието на неделинеца. Те представят това богатство на Неделино из страната и в Турция, Гърция и Сърбия. През 2000 година са поканени във Франция, където записват диска „Неделински двуглас“ – Сестри Чакърови.

Много го харесват неделинския двуглас, защото е приятен да се слуша и като вникнеш в текста, той е истински и те грабва, разказва Анета.

Днес сестри Чакърови имат записани два диска с неделински песни. В единия диск участват всичките сестри, а във втория само Анета и Снежана. Защото едната сестра е починала, другата е болна, а третата е поела пътя на гурбетчицата. Анелия днес обучава три двойки деца.

Децата идват с желание и

пеят. Много е труден за учене неделинският двуглас. Не могат да го заучат както аз го знам от моята майка. Получава се, но с голяма разлика!

Различно е пеенето и на сестри Георгиеви, защото те пеят, както ги пеят песните в Долно Неделино. Деница Гочева и Снежана Кисьова пък пеят по съвсем различен начин, а ние сестри Чакърови звучим по трети начин, както се пее в Горно Неделино. Така, че неделинският двуглас е жив и ще го има. Има и наследници на този феномен, разказва Анета Чакърова.

Фолклорът на Неделино е жив и се развива и ще се предава в бъдещето. Независимо, кой как го изпълнява. Децата на Неделино ще го представят и пеят по още по-различен начин, но важното е, че са получили информация от извора.

ПАРК В ГРАДА Е КРЪСТЕН НА АКАД. НИКОЛАЙ КАУФМАН

В Неделино бе открит официално градският парк, той бе изграден за по-малко от три месеца. Красивият парк е с детски кътове, чешма и фонтан. Паркът е кръстен на акад. Кауфман, който популяризира години наред неделинския двуглас.

Лентата прерязаха кметът Боян Кехайов, посланикът на Израел в България г-жа Ирит Лилян, доц. д-р Андрей Кехайов и зам. областният управител Адриан Петров. По време на церемонията бе открит и барелеф на акад. Кауфман в присъствието на неговата съпруга Димитрина.

Акад. Николай Кауфман почина на 26 март 2018 г. Той е изтъкнат музиколог, фолклорист и композитор,

изследовател на български музикален фолклор, след които родопския и тракийския, записал над 40 000 народни песни и инструментални мелодии. От 2003 г. е академик. Работил е в уникални научни области, сред които българската многогласна народна песен, фолклора на българските общности извън границата на страната, народни песни при полския труд, погребалните оплаквания и др.

■ Николай Кауфман

ТАТУЛ – СЪС СТАТУТ НА КУЛТУРНА ЦЕННОСТ С НАЦИОНАЛНО ЗНАЧЕНИЕ

„Култовият център Татул“ официално придоби статут на археологическа недвижима културна ценност с категория „национално значение“. Кметът на община Момчилград Сунай Хасан получи уведомително писмо със съответната заповед на заместник – министъра на културата. Със заповедта се определя режим на опазване на недвижимата културна ценност „Култов център Татул, която обхваща 78,68 ха.

Предвидено е в рамките на определената територия да се определят две зони: зона А (зона на недвижимите археологически културни ценности) и зона Б (прием-

но- обслужваща зона).

Със заповедта от министерството на културата се дават задължителни предписания за опазване на територията на археологическата недвижима културна ценност с категория „национално значение“. Предвиждат се редица ограничения при изсичане на дървесни видове, засаждане на растения, дълбочина на обработка на земята, забранява се всякаква намеса в скалните образувания и добив на камък. При застрояване на приемно – обслужващата зона също са предвидени специални правила.

„С придобиването на статута се отварят нови възможности за развитие на археологическия комплекс, който е сред най-атрактивните обекти в област Кърджали.

ПОЧИТАТ СВ. ИЛИЯ И АНГЕЛ ВОЙВОДА

Хайдушка възстановка, нестинари, фолклорни състави и гайдари огласиха връх Драгойна, близо до село Буково, община Първомай. На 19 и 20 юли там се състоя националният фестивал „Угар – мистичен и древен“. Организиран го младежите от димитровградското гражданско сдружение „Ангел

Войвода“. Фестивалът е посветен на свети Илия и на чистия български дух. Провежда се на местността „Малка Драгойна“, заради древната ѝ митична история, която е съхранила и героичните подвизи на Ангел войвода по тези места. Ангел войвода живее в сърцата на

своите потомци не само с десетките си героични подвизи, а и с многобройните си дарителски жестове в подкрепа на родолюбиви начинания за издигане на българското самосъзнание – той е оказал значителна финансова подкрепа при строежа на редица църкви и училища в първомайския край.

А колко са подпомогнатите от него, изпаднали в беда българи – само Бог знае. На Драгойна прозвуча и „Петко льо, капитане“, знае се, че капитан Петко войвода е следовник на Ангел войвода. Фестивалът „Угар“ има за цел да представи пъстротата на българското фолклорно изкуство. Угар буквално означава разорано поле, а името му е символично – да се прочисти съзнанието, както се изчиства земята от плевели, да си засеят добри семена, добри мисли, за да се пожъне добра реколта – само така се живее достойно.

ПОКАНА

Уважаеми тракийци – членове на Съюза на тракийските дружества в България, Каним ви да се включите във втория тракийски поход „По пътя на преobraженици“ от с. Герге Бунар (днешно с. Росеново), община Средец, до м. Петрова нива на 16 и 17 август 2019 г. Походът се организира по повод 116 г. на Илинденско-Преображенското въстание. Нека заедно да преминем по пътя на участниците в „Спомагателната чета“, подготвяла се за въстанието около мелницата на тракиеца Петко Росен – писател и общественик, край река Факийска в близост до с. Герге Бунар, в дните преди Конгреса на Петрова нива – 1903 г. Националното честване ще се проведе на 17 август 2019 г. на Петрова нива, организирано от Община Малко Търново и Съюза на тракийските дружества в България.

За информация и записвания – Димо Карабелов, тел. 0885 32 89 91./

Съюзът на тракийските дружества в България,
Съюзът на българските писатели
и Литературният салон „Тракия“ обявяват
КОНКУРС
за стихотворение и есе за Капитан Петко войвода

Конкурсът е посветен на 175 години от рождението на легендарния войвода и революционер. Резултатите от конкурса ще бъдат обявени на 18 декември – рождения му ден.

Предлаганите за конкурса стихотворения и есета трябва да бъдат изпратени на адрес: 1000 София, ул. „Стефан Караджа“ 7 А, Съюз на тракийските дружества в България (за конкурса) – електронния адрес на вестник „Тракия“ или на email: vesttrakia@abv.bg. Крайният срок за изпращане на творбите е 31 октомври 2019 г.

Ще бъдат присъдени първа, втора и трета награда за стихотворение и първа, втора и трета награда за есе.

ИВАН ГРАНИТСКИ С НАГРАДАТА „ГЕОРГИ ДЖАГАРОВ“

Тазгодишният носител на Националната литературна награда „Георги Джагаров“ е Иван Гранитски. Тя му бе връчена за цялостно поетично и публицистично творчество от председателя на Съюза на българските писатели Боян Ангелов. На тържеството в литературния клуб „Парнас“ присъстваха мнозина от носителите на този престижен приз, колеги и почитатели на българската поезия. За литературното наследство и живота на Георги Джагаров и за творчеството на Иван Гранитски говориха Боян Ангелов, Найдено Вълчев, Надя Попова, Матей Шопкин, Минчо Минчев, Петър Андасаров, Трендафил Василев, Наталия Ерменкова. Иван Гранитски прочете свои стихове и сподели спомени от общуването си с Георги Джагаров. Награждаването по традиция премина в литературно четене, на което прозвучаха стихотворения на Джагаров, както и на всички досегашни лауреати на наградата. Иван Гранитски е член на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества в България.

ДИМИТЪР АТАНАСОВ – ПОЧЕТЕН ГРАЖДАНИН НА СВЕТИ ВЛАС

Най-дългогодишният член на настоятелството на Българската църковна община в Истанбул Димитър Атанасов бе удостоен със званието „Почетен гражданин на Свети Влас“. Това стана на официална церемония на 5 юли. Кметът на Свети Влас Иван Николов връчи на архонт Димитър Атанасов и почетния знак на града. Сред основните мотиви за това решение са безспорният принос на Атанасов за популяризиране на Свети Влас и обогатяване на духовния и културния живот на града. Той осигури мощи на свети Власий и на свети Андрей Първозвани за храма с това име. Димитър Атанасов е роден в 1927 г. в Истанбул в семейството на бежанците Благородна и Михаил от Костур, Егейска Македония. Още 6 годишен той свързва живота си с българската църква в Истанбул – участва в църковни служби, пее в църковния хор. Завършва средно образование в българското училище „Екзарх Йосиф“ в града. След това завършва „Философия“ в град Грац, Австрия. Знае девет езика. През 1960 година свързва живота си с Доротея Атанасова, с която 59 години живеят и работят заедно. През последните 60 години е един от основните фактори на българщината в Турция. 40 години е първи заместник-председател на българското настоятелство в Истанбул.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталоген
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, Иван ГАЙДАРОВ -зам. гл. редактор, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ e-mail: vesttrakia@abv.bg, stbd_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Златка Янева (Сливен) – 0897601560; Анета Георгиева (Хасково) - 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

Соби́ч и прекло́нение!

БОЖАНА БОГДАНОВА,
РЪКОВОДИТЕЛ НА ЕКСПЕДИЦИЯТА

Национална инициатива – експедиция „По обратния път на дедите ни“ – 2019, организирана от Съюза на тракийските дружества в България и тракийско сдружение „Национална инициатива „Завръщане към корените“ и „По обратния път на дедите ни“, се проведе от 10 юли – 14 юли 2019 г.

Маршрутът бе: София, Пловдив, Сливен, Ямбол, ГКПП „Капитан Андреево“ – Капъкуле Турция – Одрин (Edirne), Лозенград (Kirkarelí), Дългия каменен мост Узункюпрю (Uzunköprü), Чопкьой (Çopkoy), Търново (Burgazlı), Кешан (Kesan), Ейлягюню (Yaylagözü), Теслим (Saripolat), Булгаркьой (Yeni Muhacir), Кешан (Kesan), ГКПП Ипсала – Гърция – Фере (Feriz), Шехенлар (Atia), Александруполис (Deveci), Шехенлар (Atia), Доганхисар (Esimi), Армаганската долина, Пишманкьой (Pesani), Софлу (Suflu),

„По обратния път на дедите ни“

Янурен (Gianuli), Димотика (Dimitikh), ГКПП Кипринос – Ивайловград, – с. Долно Луково, с. Свирачи, Вила „Армира“, Смокиновата градина на Митко, Ивайловград, Свиленград, Ямбол, Сливен, Пловдив, София.

Десетки години Националната инициатива – експедиция „По обратния път на дедите ни“ до родните места на дедите на потомците на тракийски бежанци от Беломорска и Одринска Тракия и Мала Азия е организирана и провеждана от тракийското сдружение „Национална инициатива „Завръщане към корените“ и „По обратния път на дедите ни“, сега вече заедно и със подкрепата на Съюза на тракийските дружества в България. По време на експедицията освен посещения на запазените и съхранени и до днес български църк-

ви в Одрин, панорамната обиколка на града и покрай българското училище „Д-р Петър Берон“, посещение на родните места, разглеждане на руините и останки от исторически български обекти (Българската църква в Търново, ..., най-дългия каменен мост Узункюпрю над река Ергене, български гробища, руини от училища, и още от други български хубавини), намиране по възстановените карти на родните села и останки от родните къщи и дворните места на дедите ни, много от участниците в експедицията по време на пътуването откриват свои близки и роднини, с които никога не са се виждали, не са знаели дори един за друг, понякога само и по снимка една (както и по време на настоящата експедиция братовчедите Николай от Айтос и Иван от Ивайловград), и възможността участниците да усе-

тят силата и обаянието на ценностите притежавани от дедите ни, съхранени и до днес у някои... Разказите, преразказите, спомените... Експедицията, на която се посрещаме и изпращаме с усмивка и като приятели. Експедицията оставяща диря и след това...

По време на посещенията на градовете и селата, на неспирените и приятелски срещи с кметовете и местното население от Лозенград, Узункюпрю, Чопкьой, Търново, Кешан, Булгаркьой, Ейлягюню, Фере, Дедеагач, Доганхисар, Янурен, Ивайловград, Долно Луково, Свирачи, Вила Армира, ..., с представителите на училищното образование и училищата и т.н. поднасяме български пити, дарове за малки и големи, изпълняваме тракийски песни и хора. Имаше и свещичка запалена в памет на дедите и венчета с техните имена. Стъпили

на моста Узункюпрю Йордан, авторът на „Жалба“ и дядо му Игнат по зарьката на своите деди изпълниха и песни тракийски заедно със „Житената питка“ и тракийски хор „Яни Попов“ с цяло гърло запяха и сякаш и буйната река Ергене и моста за миг онемяха... С обич и преклонение спомнихме дедите си. И сякаш поне за миг осъществихме тяхната надежда, да се завърнат там поне за миг до родната земя и в родната си къща...

Традиция вече стана в Националната инициатива – експедиция „По обратния път на дедите ни“ да участват и отличените и наградените участници с „Голямата награда“ в инициативите – Национален конкурс за есе разказ за ученици на тема „Завръщане към корените“ (Родовата памет е жива), Национален пленер за рисунка за ученици на тема „Моето родословно дърво“ (Завръщане към корените),

Националната инициатива „И в добро и в зло помагали си дедите ни...“

Тази година в експедицията участваха потомци на тракийски и малоазийски бежанци от страната и съпричастни родители към съдбата и историята на дедите ни от Сливен, Варна, Карнобат, Силистра, Любимец, Свиленград, Средец, София. За първи път обаче преобладаващата част от участниците в експедицията са ученици, директори на училища, преподаватели по БЕЛ, ръководители на фолклорни формации, участвали в инициативите през 2018 г. и 2019 г. отличени и наградени от София, Айтос, Несебър, Средец, Свиленград, Любимец, Хасково, Бистрица, Силистра, Ивайловград. За първи път те имаха възможността да посетят родните градове и села на дедите в Одринска Тракия и Беломорска Тракия.

По време на експедицията всички те се почувстваха преживяваха вълнуващи мигове, запомнящи се и оставащи диря след себе си и за дълго...

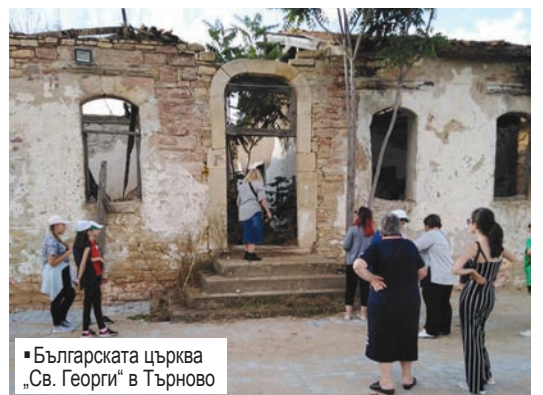
■ Пред българската църква „Св. Георги“ в Одрин

■ В Лозенград – среща със зам. кмета

■ В Ейлягюню пяхме и играхме

■ Българската църква „Св. Георги“ в Търново

■ Къщата на поп Павел в Булгаркьой

■ Узункюпрю – най-дългият каменен мост на Балканите

■ Среща с кмета на Кешан

■ Фере – крепостните стени

■ Димотика – Златната църква

■ Свещичка и цвете върху руините на къщата на Петко войвода

■ На гости на кметцата на с.Свирачи

■ На дървения стан в с.Свирачи

ОПЪЛЧЕНЕЦЪТ

ДИМИТЪР МАРИНОВСКИ

Беше много контактен човек и голям зевзек. Славейновци си го знаеха с някои негови нецензурни приказки и който го подкачеше на майтап, получаваше си и отговора. Всички го знаеха повече с прякора му. Беше ми стрико, брат на дядо ми. Често се срещахме, често разговаряхме за какво ли не, но веднъж ме озадачи с молбата си.

– Искам, вика, да ти разкажа патилата си от опълчението и войните, защото знам, че ще можеш да го разкажеш и напишеш, а това дете го преживяхме по фронтовете на Балканската и другите войни, трябва да го знаят и поколенията, дето идат и ще дойдат, защото това е част от историята на България.

Позамислих се върху думите му и му обещах, че някой ден ще го покана да ми разкаже спомените си. Откровено казано не очаквах нещо много сериозно, защото стрико ми Марин беше вече на деветдесет и три години. Минаха няколко месеца и един ден седнахме на разговор. Когато след няколко часа се разделихме, той изповядан, а аз удивен от това, което бях чул, разбрах, че човекът беше имал право. Онова, което ми разказа се оказаха не само негови лични преживявания, а наистина една героична страница на България и българския народ.

За сега ще ви разкажа чутото накратко:

„Роден съм през месец февруари 1889 г. в с. Карлуково (дн. Славейно). Бяхме средно за времето семейство – девет деца: петима братя и четири сестри. За детството ни, какво да ти разказвам, сиромашия и глад колкото щеш. Затова и тръгнах още на десет години с баща ми и братята Стоян и Христо да работя, да уча дюлгерство. Постоянно работехме в Гюмюрджина. Там баща ми имаше къща, известна като Мариновската ода. Тя беше като хан, всички славейновци идваха в нея, много народ се събираше, всеки си казваше болката. Така живеехме славейновци, задружно и сплотено. Идваха много хора и от Петково и други нашенски села. Баща ми беше изявен майстор и не случайно беше ръководител на дюлгерския еснаф цели тридесет години. Аз работих като зидар в Гюмюрджина до 1911.

Още през 1908 г. бях станал вече самостоятелен майстор. В някои моменти си се прибирах по за няколко месеца в Славейно. През 1907 и 1908 г. през лятото бях куриер между Славейно и Имарет дере в четата на Пею Шишманов. Най-големият ми брат Стоян беше четник в Пеювата чета още от 1903 г. Когато през 1908 г. султанът издаде хуриета, ние бяхме в Гюмюрджина. Турция започна да взема войници от всички народности.

Нашият брат Стоян беше най-големият и беше женен с две невръстни деца. Взеха го да служи през 1910 г. в Пашмакли. Там имало един арменец, с когото другарували и по едно време решили да бягат в България. Дойдоха една вечер в селото. Събрахме осем катъра, натоварихме ги с багаж и ние с татко ги прекарахме през границата в с. Манастир.

Мен ме потърсиха през есента на 1911 г. Бях в Гюмюрджина. От там дойдох в село с един другар – Илия Маринов Радичев, който също търсеха войник в турската армия. Стояхме в село пет-шест дена и минахме границата над Манастир и от там заминахме за Асеновград. Там се събрахме трима братя. Работехме шкарпи по шосетата през зимата.

През пролетта отидохме в Пловдив, където намерихме работа, а на есента стана мобилизацията. Войската замина за фронта, а ние ходехме всеки ден в девети полк да се молим да ни приемат доброволци. От начало не ни приемаха, а на третия път се събрахме към три хиляди души и тъй като беше дошла заповед, приеха ни.

Дойдоха и от Америка българи, към хиляда души.

От Пловдив ни закараха в София. Там се събрахме 12 000 души. Събра се и една арменска рота от 230 души с арменски офицер. Формираха три бригади и два-надесет дружини. Ние, тримата братя попаднахме в една дружина десета прилепска, трета бригада, първа рота. Бригаден командир ни беше подполковник Протогеров. Командир на цялото опълчение беше генерал-майор Никола Генов.

Началник-щаб на опълчението беше майор Петър Дървингов – македонец. Генерал Генов беше от Севлиево. Дружинен командир на десета прилепска дружина беше подполковник Везенков – русин, родом от Македония, от Крушево, избягал като ученик от Москва. Той водеше 60 души доброволци със себе си, руснаци. Ротният ни командир беше подпоручик Димитър Вутев от град Плевен.

Двадесет дни чакахме в София, докато ни снабдят с раници и когато ни раздадоха такива, трета бригада потегли пеша към Самоков. Ношувахме в едно село близо до града. На втората вечер ношувахме в Костенец. На третия ден стигнахме Саранбей и там се качихме на влака и с него пристигнахме в днешния Димитровград. Там ни дадоха оръжие, дълги манлихери и по сто и петдесет патрона, и потеглихме пеша за Хасково. Там престояхме два дни. Потеглихме за границата, която беше вече превзета от редовната войска. Завзехме Кърджали и продължихме към Мастанли (дн. Момчилград). Минахме го свободно, но по-нататък минахме във верига. Прегазихме река Сютлийка и открихме противника

при Маказа на височината Узунхимитлер, където се беше окопал много добре. Ние завзехме една от височините, а турците започнаха да ни обстрелват с полска артилерия. Ние имаме само горска артилерия и две картечници. Започна се тежко сражение. Противникът наброяваше 12 000 души, а ние бяхме само една бригада с 4 000 души (дружина) и арменската рота.

Противникът на два пъти ни атакува, но не успя. Ние с огън и ура го отблъснахме.

При атаките на турците нашият бригаден командир Протогеров беше постоянно във веригата и смело даваше команди.

Беше много смел и човечен командир. Ротният командир на арменската рота беше ранен в крака, но увлечен в боя и разгневен, не усецаше ни рана, ни болка. Много наши другари паднаха в боя и обстановката стана много напрегната. Атаките на врага се редуваха една след друга и започнахме да изнемогваме. И въпреки това надвечер ни вдигнаха в атака.

Дойде музиката да свири „Шуми Марица“. Поведо ни подполковник Везенков. Когато се спуснахме надолу по склона, по нас удряха много гранати и ни нанесоха големи поражения. Вдясно от нас имаше една рота от стари опълченци, чийто командир, виждайки опасното ни положение, извика на нашия командир:

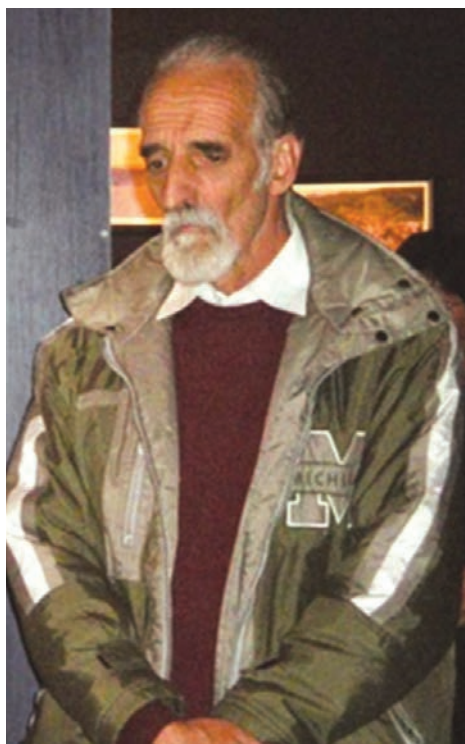
– Ще избият войниците ни! Върни ги веднага назад!

Нашият командир се съобрази с голямата опасност и даде команда да се приберем на старите позиции. Турците бяха много повече от нас и положението ни ставаше всеки момент все по-опасно. Тогава генерал Генов нареди 11 Серска дружина да мине в десния фланг и да удари отстрани. Местността, от дясно, беше много трудно проходима, дълбоко дере с каменисти и стръмни брегове.

Нашите топове, балкански, бяха пренесени много трудно на рамене от опълченците и те заеха позиции. Откриха огън, а след това удариха и нашите топове. Турците ожесточено се отбраняваха до вечерта, тъй като през това време големият им обоз трябваше да се изтегли. Прекратихме боя, когато се стъмни и противникът под прикритието на нощта успя да се изтегли към Гюмюрджина. В нашата дружина воюваше смело и една жена, 40-годишна беше, но всички ѝ казваха баба Мария.

На другата сутрин, когато слязохме на шосето намерихме много избити турски войници и офицери. Под една шкарпа намерихме наш войник с отрязана глава и извадени очи. Познахме го, беше от нашия взвод и се казваше Коста. Ние имаме няколко пленени войника на противника. Видяла гаврата с нашия другар Коста, баба Мария измоли трудно нашия командир да ѝ разреши да се разправи с пленниците. Подкара ги зад едно възвишение и след малко чухме изстрели. Върна се в строя тихо и със страшни очи. Така и не разбрахме, каква мъка беше довела тази мела жена в опълчението. На 6 километра от град Гюмюрджина генералът даде заповед да се спрем и след това нареди да се изстрелят три снаряда извън града в местността Пашпош.

След петнадесет минути видяхме, че отдолу идват два файтона с бели

знамена. В единия, бяха муфтията и валията и Никола Митев Биков. Валията каза, че предава града в наши ръце, че няма никаква войска. Беше надвечер. В града влезе само кавалерията. Беше преди Архангелов ден – 20 ноември. Ние преспяхме до българското село Козлукьой. Сутринта влязохме тържествено в Гюмюрджина. Градът беше празнично подреден. Имаше много цветя и радост. Строи се цялата бригада. Говори бригадният командир за боя и за героизма, проявен от бригадата. Когато бяхме разквартирувани, дойдоха баща ми и другият брат Тодор, който преди това е бил в армията на Енвер паша, но после е избягал и известно време се е укривал при баща ми. Веднага отидохме да се фотографираме с още няколко опълченци. Тази снимка и до сега си ми остава най-скъпата. В Гюмюрджина стояхме два дни, а на третия ни вдигнаха под тревога. Тръгнахме към Дедеагач да гоним Енвер паша. Първият ден стигнахме село Шипчи. Нашата рота преспа в джамията. Втората вечер бяхме в село Каладжидере. Третата вечер стигнахме село Бодам, село гара. Четвъртата вечер бяхме в Дервене. На другата сутрин прегазихме малка река и се натъкнахме на противника. Беше се разположил в село Мерхамлъ, Ференска околия. Заградихме го с три вериги. Имахме и един ескадрон кавалерия с командир полковник Танев от Пловдив. Генерал Генов изпрати един от кавалеристите с бяло знаме, за да пита Енвер паша дали ще да се предаде. И се предаде на 28 ноември 1912 година. Пленниците ги закараха в София, а нас ни върнаха обратно в българското село Окуф, за да си починем два дни. Селото се оказа обезлюдено, жителите му бяха избягали в гората и изоставили всичко в къщите си. Докато бяхме там, никой от тях не се върна. След два дни потеглихме за Димотика. Там преспяхме, а на другия ден, на излизане от града намерихме една майка с пеленаче, заклани по най-жесток начин. Можете ли да си представите как преживя тази картина баба Мария?

В Димотика, Софлу и др. ни посрещаха с хляб и сол. Потеглихме за Узункюприя, Кешан, Булгаркьой, Малгара. Наближихме Мраморно море. В село Панидос посрещнахме новата 1913 г.

Вечерта на 28 януари страшен тътен разтърси брега. Вдигнаха ни веднага по тревога и на другия ден

стана ясно, че в Шаркьой, в морето, където бяха първа и втора бригада, са нахълтали от морето с много лодки турските войски и положението на двете бригади било много опасно. Вдигнаха ни веднага и ни поведоха към Шаркьой. Изкачихме се на един връх, на който имаше 80 санта сняг. Двете войски се биеха ожесточено. Турците хвърляха големи гранати от параходите, а вечерта ни търсеха с прожектори. На другия ден влезнахме и ние в бой. Дойдоха ни на помощ 21 и 9 полкове. Самият опит за пробив на турците е бил направен, за да могат да помогнат на Одрин, който е бил обсаден от три български дивизии, две сръбски и една гръцка. Шест месеца Одрин е бил обкръжен и на 13 март, стар стил, за три дни е бил превзет. Генерали, които водеха българските дивизии бяха Димитриев, Иванов и Савов. Шукри паша беше предал сабята си на генерал Иванов. От Мраморно море се върнахме пак в Гюмюрджина. От там с влак стигнахме Демир хисар. Отправихме се към Султан тепе. Нов фронт, нови патила. Но отмина всичко. Дочакахме примирието и ние се отправихме към родните села.

По-късно дослужвах през 1914 г., а през 1915 г. отново ме мобилизираха и воювах до 1918 г. В тази война участвах и останалите ми братя – Стоян, Тодор, Христо, а на края и Гавраил. Вече съм на 93 години. Може много случки от живота ми да съм забравил, но годините, прекарани на различни фронтове, и многото преживявания по време на войните не съм забравил за миг, няма и да ги забравя и до края на живота си, а от тогава изминаха вече 69 години. След тази изповед на моя стрико, до края на живота му аз гледах много по-различно на него, отколкото преди.“

Бях оценил, че това не беше обикновен човек, а една свещена реликва, пред която да заставаме в някой моменти, за да се равняваме с тях и да виждаме върховете и личностите в нашата история и да търсим нашето, своето си място в този живот. От тогава си мисля често, колко ли са били онези хиляди, незнайни смели българи, които са полагали без страх кости си пред олтар на майка България, за да оцелее през тези тринадесет века. Мисля си още, че не сме направили почти нищо, за да увековечим с трайни знаци паметта на героите, за да могат идните поколения да знаят повече за героичното ни минало.

Стрико ми Марин почина точно на сто години. Отиде си ей така, кротко без претенции.

Дни преди Събора в Славейно Димитър Мариновски почина. Той е дългогодишен читалищен деятел (над 20 години работи в читалището в Славейно), автор на книги, сред които е "Кадънни мост", откъдето е и този очерк, на изследвания на миналото на Родител. По негов почин бе маркиран Пътят на безсмъртието от местността Синура, където е ранен знаменосецът Кольо Шишманов, до мястото на самоубийството.

Опълченецът Марин Михайлов Мариновски в Гюмюрджина заедно с баща си, братята си и други бойни другари опълченци. Снимка: Държавен архив-Смолян

Опълченецът Марин Михайлов Мариновски (1889-1989)